

Turistické MAGISTRÁLY

Milan Lackovič a Pavel Forgáč

DAJAMA

edícia
KS

Turistické
MAGISTRÁLY

Milan Lackovič a Pavel Forgáč

Turistické MAGISTRÁLY

1. vydanie, 2024

Autori textu: Milan Lackovič a Pavel Forgáč

Editor a zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Fotografie: Milan Lackovič, Pavel Forgáč, Daniel Kollár, Ján Lacika, František Turanský
a archív vydavateľstva DAJAMA.

Grafická úprava: Marianna Lázníčková

Jazyková korektúra: Rút Facunová

Tlač: NIKARA, Krupina

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA ako svoju 389. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná v akejkoľvek forme bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8136-166-1

RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA, Karloveské rameno 4B, 841 04 Bratislava,
tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Obsah

Slovo editora	5
Naprieč kopanicami a Záhorím (Záhorácka magistrála)	9
Hrebeňom Tribeča a Vtáčnika (Ponitrianska magistrála)	23
Hrebeňom Veľkej Fatry (Veľkofatranská magistrála)	39
Z Makova do Rakovej (Kysucká magistrála)	53
Trojdnňová tatranská túra (Tatranská magistrála)	61
Deväť dní s banskou históriou (Rudná magistrála).....	75
Hradná cesta (Cesta Márie Széchy).....	111
Osem dní karpatskou divočinou (Východokarpatská magistrála).....	129
Literatúra	156
Register	158

Slovo editora

Diaľková pešia turistika získava v posledných rokoch stále viac a viac na popularite a čoraz väčší počet turistov nielen na Slovensku, ale hlavne v zahraničí sa pravidelne vydáva na diaľkové pochody. Mimoriadne populárne sú najmä medzinárodné turistické trasy v Európe, ktoré sa označujú veľkým písmenom E a za ním uvedeným číslom trasy. V súčasnosti sa ich počet ustálil na čísle 12 (E1 až E12) a cez Slovensko prechádzajú iba dve: E3 a E8.

Na Slovensku je zaručene najznámejšia trasa E8, ktorá sa na našom území začína pri **hraničnom priechode Bratislava – Berg** a v Mlynskej doline sa spojí s Cestou hrdinov SNP smerujúcou z Devína. Trasa E8 je potom na území Slovenska takmer zhodná s červeno značkovanou magistrálou Cesta hrdinov SNP až po jej koniec v Duklianskom priesmyku. Rozdielny majú iba úsek medzi Veľkou Javorinou a Trenčínom, avšak

potom opäť vedú spolu do Duklianskeho priesmyku, kde diaľková trasa E8 opúšťa územie Slovenska a smeruje do Poľska.

Cesta hrdinov SNP je najpopulárnejšou turistickou magistrálou na Slovensku a z tohto dôvodu sme jej venovali samostatnú publikáciu, ktorá je súčasťou našej trilógie Turistické Slovensko. Vo svojej podstate zahŕňa aj **Štefánikovu magistrálu** vedúcu z Devína po Štefánikovu mohylu na Bradle a Cesta hrdinov SNP potom pokračuje už samostatne z Bradla až do Duklianskeho priesmyku. Keďže na Slovensku sa uvádza desať peších turistických magistrál (Cesta hrdinov SNP a Štefánikova magistrála patria tiež do tohto počtu), my sme do našej knihy Turistické magistrály zaradili osem diaľkových trás. V tejto súvislosti treba poznamenať, že na Slovensku neexistuje presná terminológia toho, „čo je to magistrála“. Tento termín sa používa len voľne pre diaľkové viacdenné

Výhľad z Vtáčnika na Ponitrianskej magistrále

Sedlo Ostrva na trase Tatranskej magistrály

pešie turistické trasy značené v teréne červenou farbou. My sa takisto držíme tohto nepísaného „úzu“, a tak v knihe dostalo priestor osem magistrál spĺňajúcich kritérium „viacdennosti“ a červeného značenia.

Najdlhšou z nich je **Východokarpatská magistrála**, ktorá dosahuje takmer 250 kilometrov a odhadovaný čas jej prechodu sa pohybuje okolo 70 hodín. Vedie cez územie východného Slovenska a spája Ubľu s čergovským Minčolom. Čiastočne kopíruje aj úseky medzinárodných diaľkových trás E3 a E8 a patrí k tzv. najdivokejším trasám, pretože prechádza len cez štyri obce. Z veľkej časti smeruje slovensko-poľským pohraničím a po hraničných kameňoch nás doslova privedie až do najvýchodnejšieho bodu Slovenska. Na svojej púti po nej prejdeme päť krajinársky rôznorodých a málo navštevovaných pohorí a zážitok z putovania po nej bude z tohto pohľadu priam dokonalý.

Rudná magistrála je z hľadiska dĺžky takmer totožná s Východokarpatskou magistrálou, keďže dosahuje 240 kilometrov. Z pohľadu popularity medzi „dialkoplazmi“

sa však javí po Ceste hrdinov SNP ako druhá najdôležitejšia diaľková turistická trasa. Rozpisový čas jej prechodu sa podobne ako pri Východokarpatskej magistrále pohybuje okolo 70 hodín a hoci možno na všetkých úsekoch nevedie takou „divočinou“ ako magistrála na východe našej republiky, je čoraz viac navštevovaná. Čaro Rudnej magistrály je v tom, že vedie hlbokými lesmi a rozľahlými lúkami, a ako naznačuje jej názov – spája miesta ťažby rôznych rúd v minulosti.

Dĺžkovo podobné (niečo vyše sto kilometrov) sú aj dve magistrály západného Slovenska, ktorých názov vyjadruje ich regionálnu príslušnosť. Kým **Ponitrianska magistrála** spája Nitru s Handlovou a dosahuje dĺžku takmer 107 kilometrov, o pár kilometrov kratšia **Záhorácka magistrála** sa začína v Skalici a končí sa v obci Závod. Obidve sú si podobné aj tým, že každá z nich smeruje cez dve pohoria (Ponitrianska magistrála vedie cez Tribeč a pohorie Vtáčnik a Záhorácka magistrála cez Malé a Biele Karpaty) a počas ich prechodu má turista aj kontakt s „civilizáciou“.

Z ďalších štyroch magistrál je pravdepodobne najznámejšia **Tatranská magistrála**, ktorá je najdlhším súvislým turistickým chodníkom v Tatrách. Vedie južnými svahmi Západných a Vysokých Tatier a svoje pomenovanie dostala v tridsiatych rokoch 20. storočia. Jej celková dĺžka je len o „čosi“ viac ako 80 kilometrov a dá sa v pohode prejsť za tri dni. Niektorí turisti si ju niekedy mýlia s jej vysokotatranskou časťou od Podbanského, ktorá sa od západotatranskej líši najmä tým, že je vedená vyššie v horách a s výraznejším prevýšením, avšak čaro majú jej obidve časti.

Z hľadiska dĺžky je s Tatranskou magistrálou takmer totožná **Cesta Márie Széchy**, ktorá spája dva hrady – Filakovský hrad a hrad Muráň. Pomenovali ju po hradnej pani Márii Széchyovej známej ako Muránska Venuša. Trasa od hradu po hrad je dlhá približne 85 kilometrov, avšak jej náročnosť z hľadiska počtu nastúpaných metrov je v porovnaní s Tatranskou magistrálou výrazne menšia. Odporúčame ju absolvovať takisto ako trojdňový pochod.

K najkratším magistrálam a k tzv. dvojdným trasám patria magistrály severozápadného Slovenska. Populárnejšia z nich

1. Záhorácka magistrála
2. Ponitrianska magistrála
3. Veľkofatranská magistrála
4. Kysucká magistrála

je určite **Velkofatranská magistrála** s dĺžkou takmer 44 kilometrov, pretože vedie po hrebeni tzv. turčianskej vetvy Veľkej Fatry a neskôr nadväzuje na tzv. liptovskú vetvu Veľkej Fatry až po Krížnu. Pravdou je, že niekedy na jej trase (najmä v úseku od Chaty pod Borišovom po Krížnu) stretne množstvo turistov, čo sa rozhodne nedá povedať o **Kysuckej magistrále**. Hoci je v porovnaní s Velkofatranskou magistrálou menej vyhľadávanou a aj o niečo menej náročnou, patrí ku krajinársky malebným prechodom a hociktorý turista si ju môže dať ako „víkendovku“. Ak si vyberie čas, keď

rastú hriby, tak môže robiť dve veci súčasne – zbierať hriby a pritom absolvovať trasu magistrály.

Okrem základného opisu každého dňa trasy v knihe nechýbajú ani zaujímavosti súvisiace s jednotlivými miestami, cez ktoré magistrály vedú. Texty sú doplnené viac ako 150 farebnými fotografiami ilustrujúcimi priebeh trás. Veríme, že aspoň čiastočne vizuálne pripravia čitateľa na pohľady, ktoré ho na trase čakajú. Tie len doplnia celkové zážitky z absolvovania najkrajších dialkových pochodov na Slovensku a celkom iste aj skvelé pocity po ich ukončení.

5. Tatranská magistrála

6. Rudná magistrála

7. Cesta Márie Széchy

8. Východokarpatská magistrála

Naprieč kopanicami a Záhorím

Záhorácka magistrála spája Skalicu s obcou Závod, čiže kopaničiarsky kraj so Záhorskou nížinou. Podobne, ako všetky ostatné magistrály predstavujúce hlavné turistické „ťahy“, je značená červenými značkami a vedie južnými výbežkami Bielych Karpát, okrajom Myjavskej pahorkatiny a Chvojnickou pahorkatinou.

Záhorácka magistrála

Celková dĺžka magistrály je viac ako 100 kilometrov a odhadovaný čas jej prechodu sa pohybuje okolo 27 hodín. Samotná trasa sa dá zvládnuť za tri dni, my sme si ju avšak rozdelili na štyri dni a prešli sme ju pohodovým tempom. Tým, ktorí si na ňu vyčlenia len tri dni, odporúčame spojiť tretiu a štvrtú etapu a zo Senice prísť až na koniec Záhoráckej magistrály. Magistrála sa začína na skalickej železničnej stanici a za mestom vstupuje do CHKO Biele Karpaty, kde pokračuje cez vrchy Čupy, Tlstú horu, Machnáč, Zrubenec,

Osypné hory a Bukovinu na najvyšší bod magistrály – 584 metrov vysoký vrch Tri kopce. Chodník ďalej vedie po hrebeni na pohraničný vrch Kobyla a väčšinou po štátnej hranici smeruje k lokalite U Sabotů. Neskôr pokračuje zvlneným územím Myjavskej pahorkatiny k Sobotištu a rovinatým terénom mierne klesajúceho údolia riečky Teplica vchádza do mesta Senica. Z neho vedie lesmi popri vojenskom obvode Záhorie a smeruje až do obce Závod, kde sa magistrála končí pri železničnej zastávke.

◀ Rotunda sv. Juraja v Skalici

Vodná nádrž Kunov

Zo Skalice do Vrboviec (1. deň)

Prvý deň na trase Záhoráckej magistrály je azda najťažší. V prvom rade je túra dosť dlhá, čo je dané aj horšou dostupnosťou jednotlivých kót medzi Skalicom a obcou Vrbovce, ktorých súčasťou je aj záverečná kóta tejto trasy – Šance, U Sabotů. Trasa prvého dňa putovania totiž vedie v tesnej blízkosti štátnych hraníc medzi Českom a Slovenskom a aj z tohto dôvodu sú všetky „únikové“ cesty do obcí, kadiaľ vedú spoje nejakých prepravcov, dosť vzdialené. Náročnosť vzhľadom na výškovú členitosť v porovnaní s inými magistrálami je skôr stredná a väčšie prevýšenia medzi jednotlivými kótami v podstate ani nie sú. Ide vlastne o plynulé stúpanie až po štátnu hranicu v lokalite Kněžské hory, odkiaľ potom „vlnovka“ (mierne hore, mierne dole) pokračuje až po kótu Šance, U Sabotů. V záverečnej časti je to väčšinou už len o zostupe.

Prvý deň túry sa začína prehliadkou Skalice, čo je celkom pochopiteľné. Hoci diaľkový pochod po Záhoráckej magistrále začíname hneď pri železničnej stanici,

Kalvária v Skalici

Klasicistickú skalickú kalváriu nájdeme na najvyššom mieste mesta, kde v stredoveku stál hrad s oválnym pôdorysom a vodnou priekopou. Postaviť ju dal jezuitský rád na začiatku 19. storočia. Kalvária pozostáva z troch krížov a sôch Panny Márie, sv. Jána a Márie Magdalény. Za svahom smerom k cintorínu vidno z kalvárie ďalší kríž – tzv. Svätý hrob. Z kalvárie je veľmi pekný výhľad aj na skalickú dominantu – Rotundu sv. Juraja.

Trasa: Skalica – Salaš – Turecký stôl – Krížnica – Čupy – Koválovské lúky – Kněžské hory – Bukovina – Kobyla – sedlo Tri kamene – Šance

Čas: 9.10 hod. **Vzdialenosť:** 33,6 km.

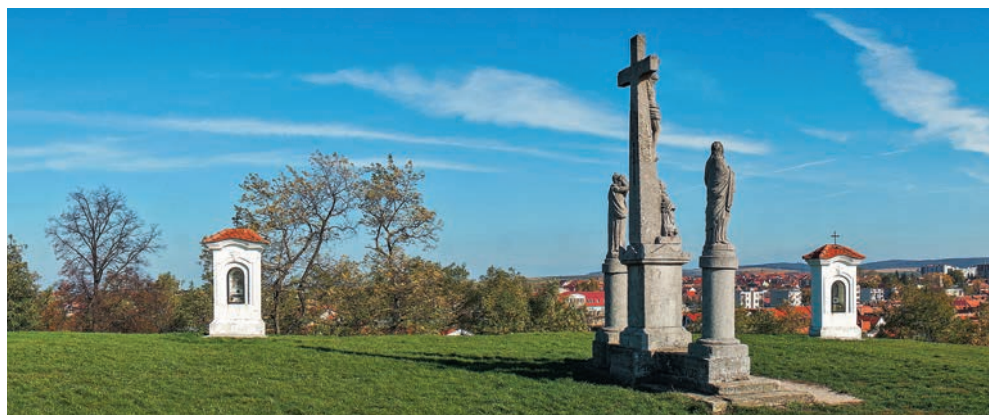
Stúpanie: 963 m. **Klesanie:** 795 m.

Najvyšší bod na trase: 617 m.

Najnižší bod na trase: 170 m.

v samotnom meste sa od červeného značenia odkloníme, aby sme si prezreli historické miesta. Starobylé centrum je totiž pri prechode Záhoráckou magistrálou pútačom číslo jeden. O Skalici existuje veľa príťažlivých kníh, a preto na tomto mieste poskytneme iba krátku upútavku. V meste nájdeme Rotundu sv. Juraja a mestské hradby,

Kalvária v Skalici

Rozhľadňa na Žalostinej

čo však zďaleka nie sú jediné dominanty mesta. Rotunda pochádza z 12. storočia a je najstaršou historicko-architektonickou pamiatkou Skalice. Pred ňou stojí tzv. Severná brána, ktorú ako súčasť mestského opevnenia vybudovali po roku 1372. Z ďalších pamiatok vymenujme aspoň zopár: farský Kostol sv. Michala Archanjela, Kostol sv. Františka Xaverského, jezuitský kostol, františkánsky kostol či Kostol Najsvätejšej Trojice, kde nájdeme vzácnu sochu Lorentánskej Panny Márie z čierneho ebenového dreva. K pozoruhodnostiam mesta patria aj klasicistická kalvária, historická budova Domu kultúry alebo pamätník venovaný J. A. Komenskému.

Červená značka smeruje zo železničnej stanice do centra mesta najprv okolo historických skalických mestských múrov, ktoré sú nalepené aj na domoch alebo tvoria súčasť ich oplotenia. Potom vedie na mestské trhovisko tiež sčasti obohnané historickými hradbami. Turista, ktorý chce prejsť celú Záhorácku magistrálu čo najrýchlejšie, sa však obyčajne v Skalici dlho nezdržuje, ale pokračuje z nej cestou cez polia k lesu tvoriacemu západnú hranicu Bielych Karpát. Odtiaľ sa nám ponúka aj pekný spätný výhľad na Skalicu.

Spevnená cesta smeruje okolo lokality Salaš a popod Turecký stôl k horárni Krížnica, od ktorej sa odpája žltá značovaná trasa do obce Radošovce. Pokračujeme cez vrch Čupy na Koválovské lúky a už sa ocitneme v Žalostinskej vrchovine. Červeno značovaná trasa smeruje po Bukovinu na hrebeň Bielych Karpát z moravskej strany. Nájdeme tu veľkú zvernica Pusté, popri ktorej nás vedie aj turistický chodník. Záhorácka magistrála smeruje po hrebeni ku Kňazským horám, kde sa nachádza prechod do zvernice a s ním aj zelená turistická značka smerujúca do lokality Mlýnky ležiacej na Morave. Nasleduje krátky strmší svah až na Bukovinu, odkiaľ smerujeme hrebeňovou do lokality U Chalupovcov (590 m), čo je najvyšší bod celej trasy. Bolo by doslova hriechom neurobiť si na tomto mieste krátku odbočku na Žalostinú – najvyšší vrch Žalostinskej vrchoviny.

Žalostiná

Na východnom okraji samoty U Chalupovcov stojí ukazovateľ, ktorý nás navedie na hlavný vrchol Žalostinej. Po miernom stúpaní južným smerom lúčnou cestou prideme na trávnatý vrch Žalostiná (621 m). V roku 2010 na ňom postavili novú rozhľadňu vysokú

6 metrov. Má zastrešenú vyhliadkovú plošinu ponúkajúcu nádherné ďaleké výhľady na Myjavskú pahorkatinu, Biele Karpaty a okolitý kopaničiarsky kraj.

Potešení panoramatickými výhľadmi sa vrátíme ku kóte U Chalupovcov a pokračujeme cez polia a lesíky, aby sme potom opäť vyšli na hrebeň k Bielej studni pri štátnej hranici s Českou republikou. Nasleduje pochod hrebeňovkou k lokalite Tri kamene (po česky sa kóta nazýva „U tří kamenů“), kde je na balvane vytesaný latinský nápis „*Salvis Regni Limitibus*“. Ide o kamene, ktoré v minulosti ohraničovali bývalé územie Uhorska a len jeden z pôvodných kameňov bol nahradený iným. Okrem toho sa tu nachádza aj pekné oddychové miesto s turistickým prístreškom. V prípade núdze ho možno využiť ako útočisko pred dažďom alebo núdzové miesto na prenocovanie. Od hraničnej kóty Tri kamene trasa pokračuje kúsok cez polia, potom znovu vedie do lesa na české územie, aby sa onedlho opäť vrátila na hraničný hrebeň.

Z hrebeňa schádzame až pred Vrbovcami v lokalite Šance, U Sabotů, čo je jeden kilometer od železničnej stanice Vrbovce, ktorá je však opačným smerom ako samotná slovenská obec Vrbovce. Novodobá história osady U Sabotů je celkom zaujímavá. Niekedy to bola česká obec, ale po rozdelení Československa bola pridelená Slovensku. Preto tvorí dnes časť obce Vrbovce. Pomenovanie U Sabotů však zjavne neznelo dobre po slovensky, a tak osadu premenovali na Šance. Aby však ľudia vedeli, aké Šance, tak sa to uvádza spolu ako Šance, U Sabotů. Ak by sme tu chceli využiť príležitosť a zašli sa pozrieť na konečnú tzv. Záhoráckeho expresu, na železničnú stanicu Vrbovce ležiacu na moravsko-slovenskom pomedzí, našli by sme tu pamätnú tabuľu Marie Kudeřikovej, po ktorej je aj pomenovaná turistická trasa značená červenou farbou prichádzajúca sem z Čiech. Mariu Kudeřikovou ako 22-ročnú popravili fašisti počas druhej svetovej vojny a na pamätnej doske vo Vrbovcach je aj citát z jej posledného listu rodičom deň pred popravou.

Vrbovce

Nad Vrbovcami ►

Z Vrboviec do Senice (2. deň)

Hoci je pri tejto túre celkom vyhovujúce značenie a trasa je vhodná aj pre menej zdatných chodcov, predsa len sú na nej dve dosť zákerné miesta. Jedno nájdeme pred osadou Zimovci a druhé za ňou. Na smerovníku „Zimovci, hranica chotára“ červená značka ukazuje do rozľahlého poľa, kde nie je chodník. Za oraniskom už chodník nájdeme. Priechod cez poorané pole sa však asi po polhodine zopakuje na inom mieste. Od Sobotišťa do Senice vedie už iba pohodlný asfaltový chodník.

Vyrážame z Vrboviec, presnejšie z jej miestnej časti Šance, a všimame si červené značky popri asfaltovej ceste. V akej časti Vrboviec sme, to nám prezradia rozpisy na autobusových zastávkach. Najprv sú to Vrbovce, ubytovňa a potom Vrbovce, Ostrý vrch. Za Ostrým vrchom sa začína stúpanie a asfaltová cesta sa mení na spevnenú, vysypanú drobnými kamienkami. Vyjdeme na hrebeň kopca a kocháme sa pohľadom na okolité lúky. Nasledujúca kóta sa síce volá Zimovci, no cesta sa ťahá ešte ďalej, až po smerovník Zimovci, hranica chotára. Tu treba v smere šípky prejsť cez pole, ktoré je na jeseň poorané. Za oraniskom nájdeme chodník pri ohradenej lúke a smerovník k lokalite Lipová, Kadlečíkovci. Lúčna cesta nás vyvedie na asfaltku pri autobusovej zastávke v lokalite Sukupovci. Ak máme čas, odbočíme doľava k malej vyvýšenine

Trasa: Šance – Zimovci – Sukupovci – Kadlečíkovci – Polákovci – Halabrinovci – Sobotište – Kunov – Senica

Čas: 7.50 hod. **Vzdialenosť:** 30,9 km.

Stúpanie: 500 m. **Klesanie:** 668 m.

Najvyšší bod na trase: 528 m.

Najnižší bod na trase: 188 m.

s rozhľadňou Kamenec, z ktorej sa ponúka takmer panoramatický výhľad na Myjavskú pahorkatinu s hradom Branč v pozadí. Cesta spája Turú Lúku s vrbovskými kopanicami a samotnou obcou Vrbovce.

Vrbovské kopanice

Vrbovce sú široko-ďaleko známe ako kopaničiarska dedina. Len v súčasnosti majú viac ako 50 kopaničiarskych osád. Tieto osady vznikali už v 17. storočí, keď sa začalo výraznejšie

Ostrý vrch

Kaštieľ v Sobotišti

klčovanie lesov a kopanie lesnej pôdy, na ktorej sa potom ľudia usadzovali. Z tohto pochádza aj názov „Kopanica“. Mnohé osady sa však postupne menili a hlavne ľudia z nich koncom 19. a začiatkom 20. storočia odchádzali najmä za prácou do Ameriky. Ďalšia vlna postupného vysídľovania kopaníc nastala koncom 20. storočia, mnohé domy odkúpili na rekreačnú činnosť a kopanice sa dnes stávajú oblasťami chalupárov.

V lokalite Sukupovci zbadáme z asfaltovej cesty betónový múr silážnej jamy a na ňom značku a nápis, že treba ísť cez oranisko 500 metrov až k betónovému stĺpu na horizonte. Za betónovým stĺpom oranisko pokračuje ešte ďalších 300 metrov, s tým rozdielom, že pred sebou už vidíme trávnatú cestičku. Postupne križujeme cestu spájajúcu Vrbovce s lokalitou Na Kúte a prechádzame cez ďalšie kopaničiarske osady, ako Plánava, Kadlečíkovci či Polákovci. Tie sa nachádzajú už na otvorenom priestore lúk, kde rastú pri chodníku len nižšie stromy. Máme odtiaľto pekné výhľady na vzdialené kopce a hrad Branč.

Cez osadu Halabrinovci zídeme do Sobotišti, ktoré je od okresného mesta Senica vzdialené iba 8 kilometrov. Nad osadou Halabrinovci je postavená útulňa Pod Uchánkom. Nie je však priamo na trase magistrály. Treba sa k nej vydať z osady po takmer dva kilometre dlhej žltej turistickej značke. Je to jediná útulňa v blízkosti Záhoráckej magistrály. Do Sobotišti kráčame už po cestnej komunikácii s červenými značkami. V Sobotišti nás najviac upúta veľký kaštieľ zo 17. storočia. Okrem neho je v obci zachovaný aj tzv. malý barokový kaštieľ z polovice 18. storočia, ako aj dve klasicistické zemianske kúrie pochádzajúce z prvej polovice 19. storočia či viaceré objekty habánskeho dvora. Predmety približujúce život a prácu habánov, ktorí mali v Sobotišti jedno zo svojich centier, sú vystavené v kaštieli. O histórii habánov sa dočítame aj na paneloch miestneho náučného chodníka. Spomínajú sa už v roku 1546 a počas 16. a 17. storočia si tu vybudovali habánsky dvor a výraznou mierou poznačili hospodársky, kultúrny a spoločenský vývoj tohto územia. Sobotište bolo dokonca sídlom habánskeho biskupa.